

éene zijde de ontwikkeling der zondige wereldmacht, en zoo ook de macht van Satan, in de hand werkt. Ook bij de wilde, onbeschaafde volkstammen is de zonde schrikkelijk, maar toch hun ruwe ongerechtigheid vertoont veel beperkter macht der zonde dan onze beschaafde samenleving. In haar wortel is de zonde wel in beide sferen even boos, maar in den dampkring der ruwheid kan op dien wortel de zonde niet zoo volledig uitschieten. Kennis vermeerderd macht, en deswege ook de macht van het kwaad. Zelfs ligt in de weelde als zoodanig reeds een versterking van de zondemacht, die wat er nog solide in den mensch was, ondermijnt en hem voorbereidt voor zedelijke verslapping en achteruitgang. Satan weet dit, en toen hij daarom den Christus in de woestijn van het Overjordanische verzocht, wees hij den Zoon des menschen niet alleen op de koninkrijken der wereld, maar ook op *sal hun heerlijkheid*, en voegde er bij: *Want zij zijn mij overgegeven, en ik geef ze aan wien ik wil.* Ook heeft Jezus zelf den Satan genoemd: *den overste der wereld*. Onze vaders hebben er daarom van oudsher steeds op aangedrongen, dat de belijders des Heeren zich van dien maalstrook der weelde verre zouden houden, wel wetende, dat er het gif van Satan in dwarrelt, en dat wie er zich in dumpt, met dat gif besmet wordt. Een roepstem tot ernst en soberheid, die ook nu niet luid genoeg kan herhaald worden. Sataa is in zijn rij metterdaad door de gemeene gratie vrijgemaakt geworden. Ware de gemeene gratie in het Paradijs na den val niet tusschen beide getreden, dan zou de ontwikkeling van ons menschelijk leven zoogooed als geene zijn geweest; tegenover de natuur zou de innerlijk geheel verwoeste mensch zoogooed als machteloos hebben gestaan, en alleen in krankzinnigheid, moordzucht en bruten, dierlijken wellust zou de zonde zijn uitgebroken. Alleen de gemeene gratie heeft een ontwikkeling der zonde op hooger voet, in verrijfder vorm, in rijkdom van vertakking, in schitterende machtsontwikkeling mogelijk gemaakt. In alles wat menschelijk is sluipt de Boosheit in, om het te rooven voor zich en het aan God te onttelen. Hij beproeft dit zelfs met de particuliere genade. Het zeggen: *Laat ons zondigen, opdat de genade te meer worde*, geheel de antinomiasche richting, en met name de gruwelen als onder de Minstersche wederdooperij gezien en beleeft werden, zijn en waren niet anders dan een poging van Satan om ook de particuliere genade tegen God te keeren; een poging, die alleen door de tegenwerking van den Heiligen Geest verijdeld wordt. Een poging alsoo dat nooit anders dan voor een deel, en voor een zeer kleinen tijd, gelukte; dat altoos weer wordt afgebroken, en daarom niet tot een voleinding leiden kan.

Maar geheel anders is dit op het terrein der *gemeene gratie*. Daar moet juist dat pogen gelukken, en doorgaan, en tot een slot-uitkomst leiden, juist opdat blijke en uitkome, dat de gemeene gratie het kwaad wel stuit, maar niet uitdrukt, u wel een kruk biedt om op voort te strompelen, maar u niet de enkelen en de knien weer vastzet, kortom, dat de gemeene gratie wel een hulpe kan zijn voor dit leven, maar nooit zaligmakend, noch overgaande in het eeuwige leven. Het is juist dat insluipen van Satan in het werk der gemeene gratie, dat de onmisbaarheid der particuliere gratie voor het geloovig hart bezegelt.

Nog altoos staat de wereld tegen de kerk over met haar beweren, dat als de ontwikkeling, als de beschaving, als de verrijfing des levens maar doorgaat, het einde moet zijn, dat onze onvolkomenheid overwonnen wordt, en de *volmaakte menschen* leste over zonde en ellende triumfeert. Ware nu de gelegenheid om tot zulk een ontwikkeling, beschaving en verrijfing des levens te geraken voor ons menschelijk geslacht afgesneden geweest, zoo zou de in zonde versmorende menscheit nog altoos roepen kunnen: *Ware ons tijd en kracht gelaten om ons te ontwikkelen en te beschaven, ook zonder de genade Gods zouden we er gekomen zijn en geen Heiland behoeven.* Maar nu kan ze dat niet. Haar is, haar wordt die tijd gelaten, die kans gegend. Haar ontwikkeling deed reeds reuzenschreden, haar beschaving nam alle ruwheid weg, haar verrijfing verbaast bij het indenken. En als de uitkomst dezer eeuw dan toch geen andere is, dan dat met al deze rijke ontwikkeling de oude zondaar zondaar blijft, en het menschelijk hart er achteruit tobt, dan dat het reiner zou worden, dan gevoelen we toch nu reeds, hoe er op dezen weg geen heil, op dit pad geen ontkomen te vinden is. En als dit nu zoo doorgaat tot den einde toe, en de ontwikkeling en beschaving eene haar volle middaghoogte zal bereikt hebben, en juist daardoor het verzet tegen God in gelijke mate klimmen en toenemen zal, totdat God zelf het eens met den geest zijns monds verdoet, dan zal het einde toch zijn, dat heel de afloop der wereld-historie één getuigenis voor de onmisbaarheid der particuliere genade geeft, en de voleinding der dingen den Christus Gods als den eenig waarachtigen Zaligmaker der wereld verheerlijkt.

„Met sneeuwwater gewasschen”

Indien ik mij wassche met sneeuwwater, en mijnne handen zuiver met zeep, dan rukt gij mij in de gracht in, en mijnne kleederen zullen van mij gauen.

Job 9: 30, 31.

het aanhooren van het geheel, is dan toch als een bad in den parelenden stroom van wat hoog en heilig en verheven is. Het spant, het stent, het schiebt u, ook al verwart het telkens u denken. Ge krijgt er een zoo werken indruk door, hoe er op den achtergrond van het leven, achter de schermen, een worsteling doorstreden wordt, waarvan de gewone sleurmenschen niets merkt, en die toch zoo ontzettend, zoo hart-aangrijpend is.

Maar ook al blijft het aldus onze geestelijke leefregel, dat heel de Schrift voor een ieder is, toch belet dit niet, dat het éene stuk der Schrift den één, en een ander stuk den ander meer toesprekt.

Reeds maken de jaren hier verschil, en verschil de geslachten, en verschil de toestanden waarin ge verkeert. Den knaap boeit meer het geschied-verhaal dan een brief aan de Galaten. Johannes' Evangelie spreekt, vooral in jonger jaren, meer den *menschen* zin toe. Of ook, wie zal in de bruilofsdaag bij voorkeur stichting in de Klaagliederen zoeken, of bij het Avondmaal liever voorlezen van de *Kribbe* dan van het *Kruis*?

En dit verschil nu gaat ook door naar het onderscheid van temperament en karakter. Schier elk kind van God heeft onder de boeken van zijn Bijbel zijn lievelingsboek. Een stuk, waarin hij het best thuis is, waarvan toon en geest meest met zijn eigen geest overeenstemt, een boek dat hij terstond en eenig zoo niktelen, als al de overige Schriften hem ontnomen werden. Zoo zijn er minnaars van Jesaja, liefhebbers van de Psalmen, dweepers met Johannes, bewonderaars van Jeremia, lofzingers van Paulus.

Ook hier geldt het *een ieder naar zijn aard*. En in dien zin nu schreven we: Job is niet ieders *keurstoef*.

Er is rijpheid der dagen, er is diepte van zin, er is kracht van geest, er is veel smartelijke levens- en zieleervaring noodig, om in Job zijn eigen beeld terug te vinden, en uit Jobs hart uw eigen hart beter dan uit uw eigen zielsbesef te leeren verstaan.

Zoo bij wat hij van het *sneeuwwater* met *sneeuwwater* zegt.

„Al wassche ik mij, zoo klaagt hij, in 't sneeuwwater, toch zou God mij in het vuile grachtwater dompelen, en als ik er weer uitkwam, zou ik derwils bevoeld zijn, dat mijn kleederen van mij walgen zouden.”

Of zooals er letterlijk in onze overzetting staat: „Indien ik mij wassche met sneeuwwater, en mijnne handen zuiver met zeep, dan rukt gij mij in de gracht in, en mijnne kleederen zullen van mij gauen.”

Natuurlijk is dat sneeuwwater hier zinbeeldig op te vatten. Sneeuw is het gestolde vuur in zijn blanksten, hemelreinen vorm. En zoo bedoelt hij met dat wasschen in sneeuwwater, een reiniging zijner ziel op het allerinnerste, zoo blank en rein als het onder menschen, en voor het beperkte menschelijk besef kan.

Weinau, al ware het ook, zoo betuigt hij, dat ik aldus op het scherpe mijn zonden onderzoekt en naspeurde, en ze beleeft op het alleroprechtst, en niets ontziende, niets sparend al wat zonde of zondelijke is van mijn ziel en zinnen afzand, het zou toch niet baten, en mij toch niet rechtvaardigen. Zoo toch niet zou na deze afwasching het licht van het Goddelijk oog op mij vallen, of wat een oogenblik blank scheen, zou op eenmaal nog diep onrein en bevoeld blijken, zoodat mijn kleed zelf er van griuwen zou, om zoo onrein een huid te moeten overdekken.

Ge weet hoe Job tot zoo sterke, hartstoehtelijke betuiging kwam.

Hij was als in de handen van den Boosheit overgeleverd. Doodelijk was zijn hart gewond, niet alleen door het verlies van zijn goed, maar vreeslijker nog door het verlies van al zijn kinderen op éénen dag, en daarna werd hij zelf aangegrepen met een folterende zwerenbrand door en over heel zijn wezen.

En toen hij nu niet meer kon, en het uitblijden van smart en zieleverschuring, toen stond zijn vrouw hem nog te grieve, en hielden zijn dussenaamde vrienden niet op, zijn verleden, zijn leven, zijn verborgen zielsbestaan aan te vallen. Job moest een misdad, een verborgen gruwel begaan hebben. Anders zou God hem niet zoo bezoeken. En dat moest er uit. Dat moest Job belijden en bekennen willen. En dat hij dat inhield en betwisten durfde, was niets dan zonde op zonde stapelen, de huichelende grondtoon van zijn hart.

En zeker, Job heeft toen gezondigd, diep gezondigd, want geen mensch mag zichzelf vervloeken. Maar in die zonde worstelde toch de bleek ernst van een recht zoekend hart door.

Zijn God en het recht van zijn God was hem te ernstig om met vroom gepraat zich over de bank, waarop zijn scheepke stiet, heen te zetten.

Voor God te zwichten wilde hij o, gewiselijk, maar het viel hem zoo hard, te moeten zwichten, zonder zelf het recht in zijn God te zien.

En dat brengt er hem toe te spreken van dat wasschen van zijn ziel in sneeuwwater, en nochtans te belijden, dat hij desmettemin zwart van zonde zou blijven voor zijn God.

Want zeker, dat wasschen van uw ziel in het sneeuwwater is uw roeping. Dat moet ge gedurig weer doen. En wie dat niet doet, en niet de beoedeling zijner zonde blijft omloopen, veroordeelt den ernst van zijn hart.

Reeds in het gewoon menschelijke leven staat laag, wie met vuil gelaat of ongewasschen handen aan zijn dagwerk gaat, of ook wie, met vlekken op zijn kleed, in morzigheid uitkomt, zonder dat het hem zelf hindert.

Zelfs het vogelke baadt zich in den morgenstond, en het knisdr, evenals het dier des wouds, lekt zich lijf en pooten schoon.

En zoo kan ook een mensch van edeler zin het met beoedelde hand of beoedeld kleed niet uithouden. Het gevoel er van is hem ondraaglijk. Hij moet zich wasschen, en met een reiner gewaad het morzig kleed verwisselen. Eerst als hij frisch gewasschen is en weer in een rein gewaad gehuld is, voelt hij zich als mensch verjongd.

En hoe zou het dan met den adel van het menschenhart te rijzen zijn, indien ge wel uw huid, maar niet uw ziel van haar beoedeling woudt reinigen, wel uw kleed, maar niet uw hart wilt wasschen van onreinheid?

En daarom gaat bij wie vroom en vreed is, die reiniging, dat afwassen der ziel ook dagelijks door. Een afwassen der zonde, door ze te bekennen, d. i. ze te veroordelen, door er *vergeving* voor te zoeken, door er mede te *breken*, door ze een oogenblik te *halen* in uw hart.

Dat helpt dan wel niet voor altoos. Gelijk als uw hand telkens weer beoedeld en uw kleed onpothoudelijk weer besmeurd wordt, zoo ook verontreinigt zich uw hart telken dage weder.

Maar gelijk ge nooit moede wordt, u naar het lichaam eiken dag, en naar uw kleeding u elke week weer opnieuw te reinigen, zoo zet een Christenmens ook die *gedagdelijke reiniging* zijner ziel al de dagen zijns levens voort; en nooit wordt hij het moede, om altoos weer zijn zonde te veroordelen, voor zijn zonde verzoening te zoeken, met zijn zonde te breken, en haat tegen de zonde aan te kweken in zijn hart.

In dien zin genomen is de uitwerking van het *sneeuwwater* dan ook kostelijk; voor zoover het namelijk u in uw eigen besef voor zedelijke zelfverlaging vrijwaart en u de frischheid uwer zielkracht verlevendigt.

Maar... en hier kwam het bij Job op aan, voor Gods oog helpt dat sneeuwwater u niet het allerminst, en wie zich ging inbeelden, dat hij nu ook voor God blank als sneeuw zou zijn, omdat zijn eigen zielsbesef den vrede had herwonnen, dien is het apostolisch woord de diepe waarheid te herinneren, dat *God meerdert* is dan ons hart, en alle dingen weet, en dat het ons alsoo niet baar noch helpt, al kunnen we in oprechtheid betuigen, dat ons eigen hart ons nu niet meer veroordeelt.

En datzelfde nu, dat is het wat Job in deze beelddende taal uitsprekt: al wiesch ik mij als sneeuw zoo blank, toch blijft ik voor God's heilig oog zoo zwart bevoeld, dat mijn kleed van mij grawt.

De rekening met God is zoo heel anders dan de rekening met uw eigen ziel.

Opdat we vrede zouden kennen, omalviert God onze ziel, zoodat niemand ook maar van verre zijn eigen innerlijke beoedeling doorgrondt. Slechts zooveel toont ons de Heere er van als onbegrijpbaar is, om ons tot berouw en tot schuldbesef uit te drijven. Slechts zooveel als we dragen kunnen. Zooveel als ons oog ontdekken kan, zonder onze ziel weg te doen zinken in vertwijfeling en zelfverloeking.

Zooals God uw ziel aanleert, hebt gij haar nooit gezien, en *sult* ge haar nooit zien. De een ziet er meer van dan de ander. Het kind van God meer dan het kind der wereld. Een vroom man meer dan een vroom kind. Wie diep werd ingeleid meer dan wie nog zweelt in de oppervlakte des geloofs. Bij het Kruis ziet ge er meer van dan bij de Kribbe. Uwer sterfbed meer dan aan het feestmaal.

Maar zooals gij, op het bloote oog afgaande, zeggen zult dat er op het flauweelen kleed geen stof te meer zichtbaar is, en dat toch de microscop u nog velden stof op dat zelfde flauweelen kleed ontdekken zou, zoo ook is het hier.

Als uw ziels oog, op het allercherst toeziende, niets meer ontdekt, zal het heilig, al doorzoekend oog van uw God nog gansche lagen van zonde in uw binnenste zien, die alleen Hij zelf in uw sterven van uw ziel zal afscheiden.

En daarom spreek over schuld of onschuld met uzelf, en redetwist er over met uw broeder, maar spreek nooit van uw onschuld naar uw God.

En juist daarom kunt ge uw vreugde nooit geheel uit uw vroomheid, en zoo ook nooit geheel uw lijden uit uw zonde verklaren.

De maat van het één is met de maat van het ander niet overeenkomstig.

Naar de mate van de beoedeling uwer ziel gemeten, zou zelfs een lijden als aan Job overkwam voor den allerheiligste, d. i. minste beoedelde onder de kinderen der menschen, nog veel te weinig zijn.

Zeker, er is een mate van lijden, die met de mate der zonde overeenkomt, maar die overeenstemmende mate komt voor den zondaar eerst in het vuur dat nooit gebluscht zal worden, en is op aarde alleen door uw Heiland, ook voor u, zoo ge anders Gods kind zijt, gedragen.

Maar in uw lijden op aarde werkt die passende, die overeenstemmende mate nooit.

Wat in uw lijden de mate bepaalt is de nooit felende blik van uw Medicijnmeester, die uw krankheid kent, en weet wat bittere medicijn voor u geboden, wat pijnlijke kunstbewerking voor u noodig is. En eerst als ge daar boven, eens volkomen genezen, onder de gealigden jubelt, zal uw mond in heilige verrukking de vaderhand kussen die u zoo doortastend reddde en genas.

Zoo zult gij gered, en zal tevens in uw wonderbare redding de naam van uw hemelschen Heelmeester verheerlijkt worden.

Zalig noemt daarom de apostel *dit verdagen*, want hoe stiller de lijder zich houdt, hoe zekerder de kunstbewerking slagen zal.

En dit juist toont u de diepgaand onderscheid tusschen de lijders des Ouden Verbonds en den Man van Smarte in het Nieuwe Testament.

Ook Job komt er, maar Job heeft door zijn bitter tegenwelen zijn eigen lijden in zwaarte verduddeld; terwijl van den Man van Smarte geschreven staat, dat al zijn zielsworsteling uitging in de stille bede: *Vader, neem dezen drinkbeker van mij, tenzij dat ik hem drinke.* Niet mijn wil, maar uw wil geschiede!

Register op E VOTO.

Er is een naam-, zaak- en tekstregister op de vier Deelen van *E Voto* in gereedheid gebracht, dat voor de premie-inteekenaren op dit werk verkrijgbaar wordt gesteld tegen den prijs van vijf en zeventig cents. Voor de overige koopers van *E Voto* tegen den prijs van een gulden vijf en twintig cents.

Premie-inteekenaren op *E Voto*, die dit Register in hun bezit wenschen te hebben, worden hierna mede uitgenodigd bij de abonneemengelden voor de *Heraut* in Januari vijf en zeventig cents extra te voegen.

Zij, voor wie dit op opeens te veel mocht zijn, kunnen volstaan met in Januari 1897, in April 1897 en in Juli 1897 telkens bij het abonnementsgeld vijf en twintig cents op te zenden.

Aan alle premie-inteekenaren, tevens abonneenten, die hieraan voldoen, zal bedoeld Register, zoodra het van de pers komt, en de vijf en zeventig cents afbetaald zijn, franco aan huis worden toegezonden.

Amsterdam, 5 Febr. 1897.

Restorale Oratie.

Op 7 December jl. droeg de hoogleeraar M. Noordtjij het rectoraat van de School te Kampen aan zijn ambtgenoot Wielenga over.

Hij deed dit met een uitvoerige rede die 53 bladzijden druks beslaat, een redevoering, die niet alleen een sprekend titel voert, maar voor lezing zeer interessant, en alleszins rijk van inhoud is.

De titel is: *Oostersche lichtstralen over Westersche Schriftbeschouwing*, en werd ontleend aan een uitdrukking door een geleerde over de vondsten van Babylon en Egypte gebragt; een titel alzoo die in zooverre te billijken, anders voor een wetenschappelijke redevoering, in Hollandschen vorm, te phraseologisch klinkt.

Toch wane daarom niemand, dat de redevoering zelve in degelijkheid te kort schoot of in phraseologie verloorp zou.

Dat doet ze in het minst niet.

Veeler geeft ze eerst een kort maar duidelijk overzicht van den omvang waartoe de studien, rustende op de uitgravingen in Egypte en Babylon, alsook in Palestina en de omliggende landen, dusver gekomen zijn; en toont daarna in enkele goede grepen aan, welke beteekenis alle deze studien voor de Heilige Schrift uit taal- en letterkundig, uit historisch en antiquarisch, uit sociaal en religieus oogpunt, reeds nu hadden, en steeds meer erlangen zullen.

Het is dan ook metterdaad verrassend, wat scherpe tegenstelling er bestaat tusschen hetgeen de critiek in Europa de laatste twintig jaren over de Heilige Schrift, niet zonder aanmatiging en wetenschappelijke inbeelding uitsprak, en tusschen hetgeen de opgravingen in Afrika en Azië gedurende dezelfde periode aan het licht brachten.

Onderwijl men in Europa steeds brutaler de Heilige Schrift in de schaduw stelde, haar opgaven en mededeelingen onbetrouwbaar verklaarde, en een heel stelsel uitspon, om den oorsprong van deze vage, onjuiste mededeelingen te verklaren, hebben deze opgravingen op een wijze, die een ieder verbaasd doet staan, soms tot in kleine bijzonderheden de Heilige Schrift steeds meer geillustreerd, en de overmoedige critiek met schande in den hoek gejaagd.

De kunst was nu maar, om uit de oangenomen ruwe stof het voornaamste saam te lezen, dit behoorlijk te ordenen, onder rubrieken saam te brengen, met sprekende voorbeelden toe te lichten, en het geheel in een stijl te gieten, die zich voor een oratie leende.

Aldus stond het probleem, en dit probleem heeft de hoogleeraar Noordtjij weten op te lossen op een wijze die boven onzen lof is.

Slechts een enkele pericoop kunnen we aan onze lezers als proeve voorleggen. We kiezen daartoe wat de redenaar over Abraham en Melchizedek mededeelt.

Nog meer. In contract-tafeljes uit den tijd van Chamurabi, den ontroover van Abraham's tijdgenoot, Kedor Laomer — is zelfs de naam van Abram, in den vorm van Abu-ramu, verheven vader, gevonden! En wat niet minder opmerkelijk is: Finches heeft onlangs in dergelijke tafeljes, uit ongeveer denzelfden tijd, ook de specifieke Hebreeuwse namen Ja'qub-El en Ja'qub-El gevonden, terwijl Prof. Flinders Petrie ons bekend heeft kunnen maken met Egyptische amuletten, waarop, van iemand uit het Nijldal, de naam Ja'qub voorkomt. En iets later, nadat de Hyksos reeds uit Egypte waren verdreven, maar de Israëlieten daar nog niet werden verdrukt — wordt in de berichten van Thotmoses III op den tempel te Karnak gezegd, dat hij op zijn overwinningstocht te Kanaan o. a. twee plaatsen heeft veroverd, de een met den naam van Ja'qub-El en de andere met dien van Ja'qub-El. Houdt men hierbij in 't oog, dat volgens datzelfde bericht, eerzogenoemde plaats lag in den omtrek van Hebron en laatstgenoemde plaats in 't gebergte van Ephraim — dan plegt alles voor de overtuiging, dat wij daarin te zien hebben plaatselijke herinneringen aan den aarst-vader Jacob en zijn zoon Jozef, vóór Israëls komst in Kanaan, en juist in die streken, waar de genoemde volgers de Heilige Schrift dikwerf hebben verkeerd!

Doch keeren wij nog even terug naar het bericht in de 2de helft van Genesis XIV. Daarin is sprake van de ontmoeting, die Abraham, nadat hij Kedor Laomer had geslagen — heeft gehad met Melchizedek, koning van Sjalim... een priester des allerhoogsten Gods. Zoo iets, naar de meening der hoogere critiek, gefingeerd was dan dit. Jerusalem was immers niet bekend vóór Davids tijd, en die priesterkoning was niets dan een mythologische figuur, ter eere van den held der beschrijving, Abraham, gefingeerd. Maar ook daartegen traden de Oostersche getuigen met kracht op. Allereerst hebben zij ons geleerd, dat oorspronkelijk onder de Semieten en genabuurde volkeren de heerschers dikwerf eerste priesters waren en later uitsluitend koningen werden; maar ook dat zij in de eeuwen, vóór den uittocht, veelvuldig beide ambten tegelijk bekleedden. Daarmede verviel reeds de grond van den twijfel, ontleend aan het tweevoudig ambt, dat Melchizedek in de Heilige Schrift is toegekend. Maar bovendien kwamen ook de Tell-el-Amarna brieven getuigen. Daaronder zijn enkele belangrijke van zekeren Ebed-Chiba uit den tijd van Amenotes IV van Egypte, minstens 150 jaren vóór den uittocht. Deze Ebed-Chiba heerschte destijds over Jerusalem. Van haar spreekt hij nu eens onder de benaming van *de stad Jerusalem* of van *Jerusalem* dan weer van *de land van Jerusalem* of *het gebied van de stad Jerusalem*. Ik noem opzettelijk die verschillende benamingen om uit te laten komen, dat het haar destijds, wat haar naam betreft, reeds gij, gelijk het Laras gegaan was, in 't spijkerschrift dezer brieven heet zij woum, zonder enig voorafgaand determinatief: *Jerusalem*. Maar dan is *Jerusalem* zelf determinatief en wijst in de oude Babylonische sprake aan, dat Sjalim een stad was, die slechts Sjalim heette. Van lieverde echter begon men het als bestanddeel van den naam te beschouwen en plaatste er weer het determinatief (*Assyrisch: de stad*) voor, en zo werd Sjalim Jerusalem. Evenwel, op de muur van Ramses II nog Thbe, komt zij in den tijd van Ramses II nog

voor onder den ouden naam Sjalim. Men ziet, ook hier draagt weer het gebruik van den naam Sjalim, en later van Jerusalem, in de verschillende boeken des Bijbels, de signatuur van de verschillende tijden als een merk van juistheid voor ieder, die niet door zijn stelsel verblind is!

Maar nu, de vorst, Ebed-Chiba verlangt troepen om de stad en 't gebied te verdedigen tegenover de daarnaar begeerige vijanden van hem en zijn heer, den koning van Egypte, waaruit blijkt, dat zij toen reeds een belangrijke vesting in 't Zuiden van Kanaan was. Hij is wel een vorst, maar zonder troepen. En voorts, terwijl andere schrijvers pharaos aanspreken als *den koning, mijn heer en mijn god* of *mijn zonnegod* of *de zon, mijn god*, spreekt Ebed-Chiba hem slechts aan als *den koning, mijn heer*, of *mijn zoon*. Teekent dit reeds, dat hij, te midden van de Amorietische en Kanaänitische bevolking, een figuur is, die minder dan anderen de afgoden diende, ongeveer evenals Melchizedek daarvan vrij was in zijn tijd — nog sterker wordt het als wij hem hooren verklaren: *zie ik ben geen gouverneur... zie, ik ben een bondgenoot van den koning*; en *die hem schatting brengt ben ik*. „Want noch mijn vader, noch mijne moeder,” maar *de arm des machtigen Konings heeft mij gevestigd in 't huis van mijn vader* of *van deze plaats*. En in een ander schrijven: *zie 't land van de stad Sjalim, noch mijn vader, noch mijne moeder heeft het mij gegeven, maar de arm des machtigen Konings zelve heeft het mij gegeven*. En deze *machtinge Koning*, onderscheiden als hij door Ebed-Chiba wordt van *den koning, zijn heer*, is de God, dien hij diende, de Allerhoogste van den Melchizedek des Bijbels, zijn voorganger. Hij is dus werkelijk priester zoowel als koning, die echter zijne heerschappij of zijn ambt niet had verkregen als een erfgoed, en dus evenals Melchizedek, wat de opvolging in 't ambt betreft — was, zonder vader en zonder moeder.

Is de gelijkens, zij 't meer verzwakt door de zonde, wijl later, niet verrassend en treffend! En is 't tevens niet opmerkelijk, dat God nu vooral zulke onthullingen door de Oostersche Onthoudkunde geeft, die juist kunnen dienen om de geloofwaardigheid van de meest aangevallene deelen des Ouden Testaments te steunen?

Lokke deze enkele proeve tot lezing van het geheel uit. En ook strekke de lezing van deze oratie, om hen die door wankelmogelijkheid zondigen, te beschamen, voorzoover zij ook maar een oogenblik door den hoogen toon der Moderne en Ethische critiek zich lieten imponeren, ten gevolge van gemis aan krachtig geloof in het hart. Die critiek was met al te weinig nederig, om wie geestelijk licht en inzicht had, te kunnen overtuigen.

Ze was zoo wortelloos en subjectief. Alleen beelde niemand zich in, dat de meest sprekende resultaten van zulke opgravingen ooit den *engeloovigen* het geloof in de Heilige Schrift zouden kunnen geven.

Het zaligmakend geloof in de Schrift rust op het getuigenis des Heiligen Geestes, en op dat getuigenis alleen.

Kerspel of Wijk?

V.

Dat we *stoffelijke* bezwaren op den voorgedragten plaatsen, hoorde hier zoo, en was in het minst niet ongeestelijk, daar immers heel de quaestie, die we ter sprake brengen, louter uit *stoffelijke* oorzaken opkomt.

Ware het doenlijk, heel de gemeente in één gebouw te laten samsamenkomen, en in dat gebouw eiken Zondag drie, en in de week ook eens een tweetal Diensten te houden, zoo zou alle moeilijkheid wegvallen.

Ieder zou dan voor zich en zijn gezin vaste plaatsen hebben, en door de beschikbare plaatsen van jaar tot jaar, bij het lot te verdeelen, kon tweegebracht, dat ieder op zijn beurt beurtelings de betere en beurtelings de minder goede plaatsen bezette. De Predikanten zouden dan elk in hun beurt optreden. En de gemeente zou op Zondag en in de week ruimschoots gelegenheid tot kerken hebben, zonder dat de Predikanten uitgeput werden.

Zoals Spurgeon te Londen zijn Tabernakel had, waar desnoeds een 8000 menschen zit- en staanplaatsen in konden vinden, zoo ook zou men dan in de meeste plaatsen onze kerken inrichten, en alleen in Amsterdam zou men verplicht zijn twee zulke gebouwen te plaatsen.

Doch hoe schoon dit ook lijkt, het kan zoo niet. Ten eerste niet, omdat niet dan bij hooge uitzondering een Predikant stem genoeg bezit, om voor zoo groot gehoor in zoo kolossaal gebouw zich verstaanbaar te maken. En ten andere niet, omdat de afstanden in een groote stad het noodzakelijk maken, zooveel mogelijk een kerk te hebben in de onderscheidene stadsdeelen.

Zoo blijkt dus overtuigend, dat niet *geestelijke*, maar uitsluitend *stoffelijke* hinderpalen de moeite veroorzaken en het bezwaar doen rijzen. Het is de grootte van het gebouw, het te kleine aantal beschikbare zitplaatsen, de te zwakke stem, en de te groote afstand, die tot splitsing en indeeling van het te groote kerkpubliek noodzakelen, en hierdoor al het ongerief doen opkomen, hoe men nu bij die splitsing van de gebouwen, en in verband hiermede, het gehoor en de predikers verdeelen zal.

Zal er indeeling van gehoor en preekkracht van kerkeraadwezen, of zal de kerkeraad alleen de localiteit indeelen, en de indeeling van het gehoor overlaten aan de neiging van de gemeente, onderwijl de Predikanten rondpreken?

Bij dat laatste stelsel nu, hierin bestaande, dat de kerkeraad de indeeling van het gehoor overlaat aan den minderen of meerderen *strek* of *loep* van de onderscheidene Predikanten, stuit men aanstonds, gelijk ons een vorig maal bleek, op het zeer ernstig bezwaar, dat het uit zijn aard leidt tot groote en te groote opeenhooping van menschen in de ééne, en tot te groote leegte in de andere beurt.

Men behoeft zich slechts in den toestand in

te denken, de volking weer Zondag twee stond in te lijken toestan

En onmog terdaad een bestaan heeft kon redder, kerk den do zijds de arm

Men ver vaste plaatsen niet betalen, beurt voor / en in leegte

Gevolg w bevolking en komen kon onze volke geheel van lijke verwaan

En deze b volgen vlo uit het stels die we toege zwaren niet i daaraan te e honderd wee te Amsterdam zend inwoner kerke onover duizend kerke

a, tamelijk g kerkegebouwe De Rooms indeelde, bes ners over se wen en ma haan kerkeg 70,000 zieler sterker.

Hieruit bli niet-indeelen die vele stoffe vorige artikel de tweede geestelijk n derden der Gereformeerde gehoord hee lood en va vreemd zijn

Bij deze te zich intussche zooverre noel ben, maar n dig karakter

Mea weest, er onder ge kerkeijk lev kerkeijk lev dikanteatring

Naar belij vroeg men e seerde en p eigen handje, groote geme lingen. En i Paulus en d van Apollon.

Van liever er onder dez scholen, en a dan was de wijde hij de weer een Pre beroepen. Nu dale kerk te

toch de Mo lingers toch toch altoos f van Ds. Lütz de richting v rende Gerefo Hogerzeil, n van Dr. Ba alle vier dez en te vriend

Hierdoor i kerken ingel kerk gescho lopen, in s de autoriteit

En ook di Immers er grootsten lof exceptioneële op zekere h

Hij bracht Van hem. In zijn be grootste colle

In de do was het kerk centreerd.

Die invloe evenzoo in i Diakenen vo gingen.

Werd hij i het wel, of te gronde z

Hij kon de toezicht van of catechisat

De kerk maakt auton

Van hem over. Het we heel de kerk meestal mee

wikkelde, m teloo en op Althans v was er te A overleden, d om saam te en Diakenen lijf gijg, die

Het stelsel toe leiden, o achtergrond, grond te de die tijdelijk n macht in ha sel hiervan kantenkringe

Aan deze